

Kredit

Beseda kredit izhaja iz latinščine (CREDERE), kar pomeni vero, zaupanje. Krediti obstajajo že odkar se je začela trgovina z blagom in storitvami. V teku zgodovine so bankirji ugotovili, da se relativno blagajniško stanje banke nikoli ne spusti pod neko minimalno mejo in da jim spričo tega v blagajni stalno leži neuporabljeni denar. To danost si lahko razlagamo iz naravne človekove lastnosti, da v nekih normalnih razmerah raje varčujemo kot trošimo.

Ta minimum je za banko toliko ugodnejši, čim večji obseg ima njeno poslovanje. Saj že masa vseh pologov (depojev) v nekem časovnem praktično presega, vsekakor pa zadošča za pokritje.

Nič ni torej bolj naravnega kot to, da so bankirji pričeli posojati večji ali manjši del tega mrtvega kapitala in si s tem v obliki obresti pridobivati nov neobremenjeni dobiček. Tudi sama praksa je pokazala, da lahko banka v neki dokaj normalni situaciji, ko ni posebnih težav in ovir, torej brez večjega rizika posoditi kar do 80% ali celo do 90% denarja, ki ji je bil zaupan v hranjenje. Višino izposojenega zneska imenujemo glavnica.

Banka posoja denar, ki ji služi kot kritje

Predpostavimo, da je zgornja meja mase vseh depozitov in vlog, ki jih banka lahko posoja postavljena pri 80%, kar pomeni, da mora banka preostalih 20% zadržati zaradi zahtevanih tekočih, takojšnjih izplačil.

Vlagateljem je to kaj malo mar: žive namreč v veri, da lahko vedno in takoj razpolagajo s svojim denarjem. Banka, ki jim v obliki izdanega papirja prizna terjatev, se seveda zaveda, da ima na voljo komaj 20%, vendar pa banka glede na izračune in prakse lahko z gotovostjo trdi, da vlagatelji ne bodo realizirali svojih terjatev v celoti, temveč največ do višine 20%.

Banka posoja denar, ki ni njena last

To je nedvomno izjemno vabljivo spričo aktivnih obresti, ki si jih ob tem pridobiva, ter tudi dobičkonosno in atraktivno početje. In če se odvija v prostem tržnem sistemu se med bankami razvije pravo tekmovanje kako bi z različnimi ugodnostmi pridobile kar največjo skupino klientov, ki denar vlagajo (torej deponentov) in tudi tistih, ki si denar sposojajo (posojiljemalcev). Prvim nudi banka prednost brezplačnega hranjenja in tudi del obresti, ki jih zaračunava posojiljemalcem. Posojiljemalcem nudi posojila konkurenčna glede na obrestne stopnje, rokov plačila in podobno. Med množico posojilnih bank se tako razvija konkurenčen boj. V tem procesu nastopajo trije:

- vlagatelj ali deponent
- banka kot operater
- posojiljemalec

Seveda si ob tem zastavimo vprašanje ali ima banka za to obliko posojanja kakšno kritje, odgovor ki na to sledi je pritrdilen in to je kritje dvojne vrste:

- realno (denarno) v višini 20% deponentove vloge, ki ga banka hrani v svoji blagajni
- virtualno v obliki pisne obljube-obveze posojiljemalca, ki ga banka evidentira na aktivni strani svoje bilance

Kreditni trg- se deli na dva dela:

- denarni trg (predvsem kratkoročna sredstva)
- trg kapitala (predvsem srednje in dolgoročna sredstva za investicijske namene.)

Moderna razdelitev kreditnega trga upošteva namen uporabe sredstev. Tako ločimo denarni trg, kjer se sredstva uporabljajo v likvidnostne namene in so praviloma kratkoročna (do enega leta), od trga kapitala, kjer se sredstva uporabljajo v investicijske namene in so praviloma srednje in dolgoročna.

Za razne kredite je značilno, da se sklepajo z giblivo obrestno mero. Posojila s stalno ali fiksno obrestno mero so redka.

Kreditno zavarovanje

V sodobnem gospodarstvu so kreditni riziki čedalje pomembnejši, prav tako pa tudi zavarovanje pred temi riziki, ki jim jih nudijo zavarovalnice. Vsi kreditodajalci, ki niso ustrezno zavarovani, so pri prodaji na kredit oziroma financiranju poslov prodaje izpostavljeni večjemu ali manjšemu tveganju, da jim kupec prodanega blaga ali storitev ne plača oziroma da jim kreditodajalec ne vrne posojene glavnice in/ali obresti ali preprosto, da jim dolžnik dolgovanih zneskov ne poravnava v določenem roku, kot je to pogodbeno dogovorjeno. Kreditno zavarovanje je v svetu močno uveljavljen in vse bolj cenjen instrument za upravljanje z riziki in zaščito pomembnega dela premoženja podjetij pred številnimi riziki, ki ogrožajo njihovo poslovanje in celo njihov obstoj, kljub neugodnim gospodarskim in političnim razmeram, stečajem njihovih kupcev.

Presoja bonitete dolžnikov

Presoja kreditne sposobnosti podjetja je namenjena zavarovanju kredita, torej temu, da se zagotovi vračilo kredita ob roku njegove zapadlosti. Presoja kreditne sposobnosti je opravljena po bilančnih in drugih kazalnikih. Pri presoji kreditne sposobnosti je v sodobnih bankah navada, da preverijo ustreznost postavk finančnega načrta s sestavljanjem posebne (načrtovane) bilance. Če odstopajo pomembnejše postavke tako sestavljene bilance, to pa so predvsem zaloge, terjatve in dolgovi, od dejanske bilance, potem kaže to na dejstvo, da v podjetju pri sestavljanju finančnega načrta niso izhajali iz realnih podmen, pa je zaradi

tega tudi realizacija takega finančnega načrta vprašljiva. Banke uporabljajo različne metodologije pri določanju bonitet malim dolžnikom, torej malim podjetjem in samostojnim podjetnikom. Bonitetna ocena terjatve, od katere je odvisna "cena" (obrestna mera) posojila, je odvisna od bonitetne ocene dolžnika in ustreznosti zavarovanja terjatve. Male dolžnike (mala podjetja in samostojne podjetnike) razvrščajo v bonitetne skupine A, B, C, D in E, glede na objektivna in subjektivna merila v skladu s predpisom Banke Slovenije. Razvrstitev je odvisna od rednosti izpolnjevanja obveznosti do banke (objektivna merila), ocene finančnega položaja dolžnika in zmožnosti zagotovitve zadostnega denarnega pritoka za odplačilo dolga v prihodnosti (subjektivna merila).

Meril za ocenjevanje dolžnika pa je več:

- poslovni rezultat (dobiček oziroma izguba);
- kapitalna moč oziroma finančna varnost (delež kapitala v pasivi);
- obratni kapital (kratkoročna sredstva, zmanjšana za kratkoročne obveznosti);
- zadolženost (dolgovi glede na sredstva in prihodke);
- likvidnost (sposobnost dolžnika, da v vsakem trenutku pravočasno izpolnjuje zapadle obveznosti) oziroma solventnost (dolgoročna plačilna sposobnost);
- denarni tok;
- ocena panoge;
- položaj dolžnika v panogi;
- kakovost vodstva;
- kakovost finančnih podatkov oziroma poročanja banki;
- sposobnost dolžnika za nadaljnji razvoj.

Bilančni podatki so pomemben kazalec pri odločitvi banke o odobritvi posojila, saj kažejo na boniteto podjetja, informacij določa višino posojila, obrestno mero in potrebno zavarovanje posojila. V NLB ob tem dodajajo da je pri analizi posojilne sposobnosti ključna ocena, ali bo podjetje sposobno poravnati obveznosti ob dospelosti tako, da si s tem ne bo bistveno poslabšalo finančni in likvidnostni položaj.

V SKB banki pa so razvili svojo metodologijo določanja bonitete malih podjetij in samostojnih podjetnikov. Ker ocenjena boniteta pomeni skupek več kazalcev in ocen (pojem bonitete je kompleksnejši od izračunavanja podatkov, saj poleg kvantitativnih informacij upošteva tudi kvalitativne informacije o podjetju), ni enoznačne formule, po kateri bi bilo mogoče opredeliti pomen posameznega elementa za boniteto. Na njegovo kreditno sposobnost in s tem na zmožnost rednega vračanja posojila. Banka pa pri svoji odločitvi upošteva tudi poslovno sodelovanje s podjetjem, načrte za prihodnje poslovanje podjetja, morebitne že sklenjene posle in druge mehke informacije o podjetju, ki jih ima na voljo. Posebno pri odobravanju dolgoročnih investicijskih posojil ima poslovni načrt (in s tem povezani načrti poslovanja) precejšen pomen. Kombinacija teh

S presojo kreditne sposobnosti je torej treba razumeti predvsem kritično in analitično preverjanje poslovanja jemalca kredita z vidika njegove bonitete. Pri presoji kreditne sposobnosti in potrebi po kreditu postane banka dejansko finančna svetovalka, ki na podlagi prejete dokumentacije presodi:

- ali zaprošeni kredit ustreza podjetju, ali je prenizek ali previsok
- ali roki doplačila kredita ustrezajo potrebam podjetja
- ali je višina obrestne mere primerna in prilagojena finančni moči podjetja
- ali so pogoji kredita dovolj elastični, da podjetje ne bi prišlo v težave
- ali ekonomska struktura podjetja zagotavlja ohranitev ekonomske substance
- ali so razvojne tendence skladne z razvojem celotnega gospodarstva

Opredelitev kreditnega tveganja

Kreditno tveganje je tveganje, da dolžnik ne bo mogel ob zapadlosti v celoti vrniti glavnice in pripadajočih obresti. Banke zmanjšujejo to tveganje z analizo kreditne sposobnosti posojilojemalcev ter glede na velikost tveganja določijo višino obrestne mere in oblikujejo rezervacije. Rezervacije so lahko splošne in posebne, ki se oblikujejo glede na boniteto dolžnika. Rezervacije so odbitna postavka stanja naložb in zmanjšujejo dobiček.

Kreditno zavarovanje

V sodobnem gospodarstvu so kreditni riziki čedalje pomembnejši, prav tako pa tudi zavarovanje pred temi riziki, ki jim jih nudijo zavarovalnice. Vsi kreditodajalci, ki niso ustrezno zavarovani, so pri prodaji na kredit oziroma financiranju poslov prodaje izpostavljeni večjemu ali manjšemu tveganju, da jim kupec prodanega blaga ali storitev ne plača oziroma da jim kreditodajalec ne vrne posojene glavnice in/ali obresti ali preprosto, da jim dolžnik dolgovanih zneskov ne poravnava v določenem roku, kot je to pogodbeno dogovorjeno. Kreditno zavarovanje je v svetu močno uveljavljen in vse bolj cenjen instrument za upravljanje z riziki in zaščito pomembnega dela premoženja podjetij pred številnimi riziki, ki ogrožajo njihovo poslovanje in celo njihov obstoj, kljub neugodnim gospodarskim in političnim razmeram, stečajem njihovih kupcev.

Kreditni trg- se deli na dva dela:

-denarni trg(predvsem kratkoročna sredstva)

-trg kapitala(predvsem srednje in dolgoročna sredstva za investicijske namene.)

Moderna razdelitev kreditnega trga upošteva namen uporabe sredstev. Tako ločimo denarni trg, kjer se sredstva uporabljajo v likvidnostne namene in so praviloma kratkoročna (do enega leta), od trga kapitala, kjer se sredstva uporabljajo v investicijske namene in so praviloma srednje in dolgoročna

Za razne kredite je značilno, da se sklepajo z gibljivo obrestno mero. Posojila s stalno ali fiksno obrestno mero so redka.

Kreditna izpostavljenost bank

Kreditna izpostavljenost banke do posameznega komitenta je vsota vseh kreditov, naložb v vrednostne papirje in kapitalske deleže, drugih terjatev, garancij in drugih jamstev, potencialnih in prevzetih obveznosti do komitenta, za katere jamči Republika Slovenija ali Banka Slovenije ali prvovrstno jamstvo Republike Slovenije ali nepreklicno garancijo banke s sedežem v Sloveniji.

Velika kreditna izpostavljenost je kreditna izpostavljenost banke do posameznega komitenta, ki presega 10% kapitala banke. Za vzpostavitev terjatev in potencialnih obveznosti, s katerimi bi skupna kreditna izpostavljenost banke do komitenta presegla 10% je potrebna vsakokratna predhodna soglasna odločitev nadzornega sveta.

Posebni instrumenti za zavarovanje kreditnih poslov

To so posebni instrumenti ki kreditojemalca(pa tudi kreditodajalca) zavarujejo pred morebitnimi neugodnimi spremembami obrestnih mer ali pred tako imenovanim obrestnim tveganjem .Ker se večina kreditov najema z gibljivo (spremenljivo) obrestno mero, se uporaba teh posebnih instrumentov za zavarovanje pred obrestnim tveganjem vse bolj širi.Večino instrumentov so na finančnih trgih izumili v začetku osemdesetih let.

Kreditni swap

Pri kreditnem swap poslu oziroma instrumentu ločimo dve vrsti zavarovanja: obrestni swap je zamenjava gibljive obrestne mere, valutni swap pa je pomeni zamenjavo izposojene valute.Kreditni swap je bil predstavljen 1981 in ga podjetja uporabljajo za zavarovanje pred obrestnim tveganjem.Po nekaterih podatkih,ki so bili opravljeni na podlagi raziskav se približno 40% obrestnih oziroma kreditnih zavarovanj opravi prek tega posebnega instrumenta.

Do omenjenih zamenjav izposojene valute ali vrste obrestne mere pride sicer med dvema ali več podjetji,vendar se tak posel opravi običajno prek bank,ki so glavni porok za izvršitev plačil med podjetji.Za to finančno storitev dobijo banke določeno provizijo.Zelo pomembno je, da pri teh zamenjavah ne pride do plačila in protiplačila celotnih zneskov kredita,ampak le do izplačil razlik v

obrestnih merah med zamenjanima valutama oziroma do izplačila razlike med fiksno in gibljivo obrestno mero. Tovrstni posli so značilni tudi za centralne banke, ki si med seboj izspododijo določene zneske valut za intervencije, dejansko pa si izplačajo le razliko v obrestnih merah.

Kreditni swap je uporaben predvsem zato, ker omogoča trgovanje z že najetimi krediti. Pogoj pri zamenjavah je da se ujemajo roki in praviloma vrsta oziroma namen kredita. Roki možnih zamenjav so seveda lahko različni in sicer se gibljejo od treh mesecev pa vse tja do dvanajst let. Zelo redko se trguje s kreditnimi instrumenti, ki se rokovno ne ujemajo, cena takega trgovanja je višja saj je težko najti ustrezno stranko za zamenjavo.

Čeprav je to instrument za zavarovanje kreditnih poslov pa je tudi predmet špekulacij. To predvsem velja za valutni swap posel, ko kreditojemalci zamenjajo valuto iz kreditne pogodbe v kakšno drugo za katero pričakujejo razvrednotenje ali kaj podobnega

Sindicirani krediti

Za razne kredite je značilno, da se sklepajo z gibljivo (spremenljivo) obrestno mero. Tej se dodajajo določene marže ali odstotki, katerih višina je odvisna od tveganja kreditodajalca (to je odvisno od »kvalitete« kreditojemalca) ter od tržnih pogojev. V večini primerov se giblje med 0,5 in 2,5 odstotka.

Posojila s stalno ali fiksno obrestno mero so redka, če pa do njih sploh pride, so dražja.

Za večje kredite (to so ponavadi zneski na deset milijonov ameriških dolarjev) pa se združi več kreditodajalcev, to so tako imenovani sindicirani krediti. Skupina posojilodajalcev se imenuje sindikat ali konzorcij. Stroški takih kreditov so nekoliko višji od tistih, ki jih daje en posojilodajalec, saj je potrebno tako skupino organizirati. Organizatorji celotnega kredita dobijo plačilo svojih stroškov v obliko tako imenovane »management fee« (stroški organiziranja sindiciranega kredita ki jih plača kreditojemalec organizatorju), agent kredita je tista banka, prek katere se bo izvrševalo črpanje in kasneje odplačevanje kredita (njej pripada tako imenovna »agency fee«, to je provizija, ki se plača banki prek katere se bo izvrševalo črpanje in kasneje odplačevanje sindiciranega kredita).

Viri:

mag. Draško Veselinović: Devizno trgovanje

mag. Cene Matičič: Vizija davčnega, bančnega in kreditnega sistema XXI. stoletja
Vlado Dimovski: Bančništvo

Vito Gyorek: Denar, obresti, investicije

Miran Jus: Kreditno zavarovanje